

ЧЛЕНСТВО В ПАРТІЇ ЯК ФОРМА ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ПАРТІЙНОЇ УЧАСТІ В УКРАЇНІ

Проблема ролі політичних партій у політичному житті суспільства від часу їх появи оцінюється неоднозначно. З появою політичних партій у 18 ст. ставлення до них з боку державних діячів та громадськості було радше негативним. Вони розглядалися в якості таких собі агресивних угруповань, чиї зусилля спрямовувалися на узурпацію влади. Поступово ставлення до партій, які і власне роль політичних партій у політичному житті суспільства, докорінно трансформувалося. Наразі партії відіграють домінуючу роль у політичних процесах, а у багатьох країнах визнані єдиними суб'єктами виборчого процесу. Завдяки цьому саме на партії покладена роль з'єднувальної ланки між владою та суспільством. Тому від структури політичних партій, їх ідеологічного і організаційного оформлення великою мірою залежить ефективність покладених на партії функцій і політичного процесу в цілому. Більше того, членство у політичній партії є однією з домінуючих форм політичної участі. Тому у даній публікації авторка робить спробу проаналізувати інститут політичної партії крізь призму політичної участі.

Політична участь як явище суспільного життя. Отже, будь-який політичний процес (ефективний або неефективний) передбачає наявність певних дій політичних та громадських акторів, що власне й породжує причинно-наслідкові зв'язки і відповідно розвиток держави. Як явище, політична участь передбачає залучення членів певної соціально-політичної спільноти до процесу політико-владних відносин; вплив громадськості на формування й перебіг існуючих соціально-політичних процесів у суспільстві та формування владних структур¹. Слід зазначити, що існує багато підходів щодо визначення інституту політичної участі. Найчастіше політичну участь трактують як складне, багатогранне явище, яке включає широкий спектр засобів та прийомів з метою здійснення політичного впливу і обумовлюються факторами психологічного, соціального, економічного, культурно-історичного та іншого характеру. У повсякденному житті політична

¹ Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П.Горбатенко; За ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка- 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. - С.513.

участь виявляється у будь-яких, переважно добровільних, діях індивідів чи груп, пов'язаних з їх відносно ефективною участю (безпосередньою або опосередкованою) в розробці, прийнятті і реалізації політичних рішень або курсів політичних сил; прояв залучення громадян в політико-владні рішення. В залежності від того, хто і яким чином здійснює вплив на владу виокремлюються наступні види політичної участі: 1) автономна (дії, які мають переважно добровільний характер і цілераціональну мотивацію, яка підкріплюється розвинутими уявленнями про політику) та мобілізована (досягається посередництвом маніпулювання або має неполітичну мотивацію, наприклад, примус, насилля, страх, економічні санкції); 2) індивідуальна або колективна (масова); 3) активна або пасивна (участь у діяльності політичних партій, участь у виборах або ж повне ігнорування цієї діяльності); 4) легально-конвенційна (відповідає встановленому законом порядку) чи нелегальна (порушуються закони і традиції, наприклад, політичний тероризм, заборонені законом акції протесту); 5) традиційна (орієнтована на підтримання політичної спадковості і стабільності) або інноваційна (націлена на зміни, розвиток); 6) постійна (діяльність професійних політиків і політичних активістів) або епізодична (обмежується голосуванням на виборах, грошовими внесками на виборчу кампанію).

Як правило, кожен із суб'єктів політичного процесу вдається до різних форм політичної участі з метою задоволення власних інтересів. Загалом вона може набувати індивідуальних або групових форм. Правляча еліта може прагнути узаконити певні форми політичної участі громадян задля досягнення певних цілей. Найчастіше цілі суб'єктів політичного процесу, які вдаються до тих чи інших форм політичної участі наступні: для створення чи посилення почуття національної ідентичності; для збільшення регулюючих, і особливо, екстравагантних можливостей держави (підтримка потрібна для утворення армії, збору поточних податків, введення і використання нових законів); правляча еліта може розглядати участь у якості необхідного кроку для залучення населення в заходи по економічному розвитку; нарешті, еліта здатна домагатися проявів підтримки з боку суспільства для збільшення своїх зовнішньополітичних можливостей. Наприклад, для того, щоб мати вагу у світі і впливати на сусідні держави, еліта прагне і потребує демонстрації підтримки у себе в країні. Створення громадської підтримки може замінити необхідність розвитку певних інститутів та інших стимулів. Влада

може спробувати наростити можливості по збору податків шляхом створення партії чи збираючи масові демонстрації замість створення ефективного адміністративного апарату з високою екстрактивною здатністю.

Політична участь як явище суспільного життя може набувати різноманітних як легітимних, так і неправових форм і проявів. Їх якість і форми обумовлені взаємовпливом численних чинників і показників розвитку суспільства і можуть бути згруповані наступним чином: тип політичного режиму; історичні традиції суспільної та індивідуальної громадянської участі; соціокультурні характеристики, географічне середовище, ментальні особливості, тип і рівень розвитку політичної культури, масштаб території і рівень розвитку системи масових комунікацій тощо; інституційоване (нормативно-правове) забезпечення політичної участі; рівень освіченості суспільства і ступінь доступу до інформації; матеріальні можливості суб'єктів політичної участі тощо. До перерахованих чинників можна додати ще й психологічний фактор, який полягає у індивідуальному сприйнятті індивідом власної участі, і відчутті власної причетності до політики, мотивацію його політичної участі. Політичні психологи погоджуються у тому, що на поведінку всіх політичних акторів стимулюючий вплив має зовнішнє середовище, базові потреби людини, установки, цінності, орієнтації, переконання та цілі суб'єктів політики, а також зворотний зв'язок між політичною поведінкою й умовами, які її сформували. Індивідуум відчуває потребу в політичній участі (активній чи пасивній), якщо зовнішнє середовище сприяє (або перешкоджає) задоволенню його життєвих потреб. У випадку, коли життєві потреби стійко не задовольняються, особа впливає на відносини влади та підлеглості з метою перерозподілу суспільних ресурсів на свою користь. При цьому обирається такий спосіб впливу, який на даний час для особи є найприйнятнішим. Як правило, чим більшу причетність до прийняття суспільнозначущих рішень відчуває індивід, тим активнішою є його громадянська позиція і відповідно тим активніше він виявляє себе у стосунках з політичними інститутами.

Через різноманітність факторів, якими визначається політична участь, не існує єдиної класифікації її форм. Тому у політичній науці виокремлюються групи чинників, які визначають форму політичної участі:

1) легітимні (вибори, мітинги і демонстрації, узгоджені з владою, петиції) і нелегітимні (громадська непокора, тероризм, повстання,

переворот);

2) інституалізовані (голосування, участь у діяльності партій) та неінституалізовані (масові хвилювання, не визнані законом угруповання з політичними цілями);

3) участь, яка має місцевий і загальнонаціональний характер.

Зауважимо, що не кожна політична дія є формою політичної участі. Категорії політичної участі мають задовольняти ряд умов: по-перше, це має бути конкретний політичний акт, включаючи його вербальний прояв, а не лише емоції (наприклад, у СРСР поширеними були саме емоційні форми, які виявлялися у розмовах „на кухні” або ж переказуванні політичних анекдотів); по-друге, участь, за рідкісним виключенням, добровільна; по-третє, участь є дійсною, а не фіктивною за наявності реального вибору, альтернативи.

Універсальний набір форм політичної участі такий:

- електоральна участь;
- прийняття рішень через участь у загальнонаціональних та місцевих референдумах, плебісцитах;
- робота в органах державної влади та місцевого самоврядування;
- участь у виборі партійних лідерів та контролі за їх діяльністю;
- прийняття законів і контроль за їх виконанням;
- участь у масових акціях на підтримку певних ініціатив політиків або акціях протесту, громадської непокори (мітингах, зібраннях, політичних страйках, акціях саботажу, визвольних війнах, революціях тощо);
- засвоєння і передача політичної інформації;
- членство у політичних партіях, громадських організаціях тощо.

Водночас, слід зазначити, що природа політичної участі суттєво відрізняється у країнах з демократичним та недемократичним політичним режимом. У демократичних країнах першочерговою ознакою політичної участі є її добровільність. У країнах з недемократичним політичним режимом форми політичної участі доволі обмежені, і носять переважно примусовий характер. У такому разі вони набувають ознак мобілізованої участі, суть якої у символічному залученні владою громадян держави у політичні дії задля імітації власної підтримки. У тоталітарних державах політична участь є виключно мобілізованою. Але авторитарні режими також часто вдаються до мобілізованих форм політичної

участі. Зокрема, за дефіциту легітимності авторитарна влада вдається до самолегітимації, підтримуючи тим самим авторитет у власних очах та піднімаючи рейтинг політичних рішень. Часто політичні актори вдаються до разового використання мобілізованої політичної участі – вдаючись до політичної мобілізації. Політична мобілізація проводиться правлячою елітою через зосередження і залучення значних матеріальних і людських ресурсів для досягнення своїх цілей, насамперед, шляхом організації масової підтримки з боку значної частини населення, контролю за фінансовими та інформаційними ресурсами. Також до політичної мобілізації можуть вдаватися партії та рухи, які мають велику кількість членів та прихильників для забезпечення перемоги на виборах чи підтримки запропонованих програм і політичних курсів. Своєрідною формою політичної мобілізації, наприклад, в СРСР було залучення в лави КПРС якомога більшої кількості членів шляхом створення умов, за яких неналежність до КПРС фактично позбавляла людину можливості кар'єрного зростання і т. ін.

Отже, основні види політичної участі групуються таким чином: активна – пасивна, індивідуальна – колективна, добровільна – примусова, традиційна – новаторська, легітимна – нелегітимна. Однак у повсякденному житті, як правило, відбувається поєднання різних форм та видів політичної участі, інтенсивність яких залежить від умов конкретної країни, але об'єктивно значно вища у транзитних суспільствах.

Особливості партійної політичної участі в Україні. Наша держава як транзитна країна не є виключенням з-поміж решти постсоціалістичних країн. В своєму розвитку форми політичної участі в нашій державі розвиваються досить хаотично. Якщо на початку 90-х рр. ХХ ст. переважали неінституалізовані форми політичної участі, то з заповненням політико-правового вакууму вони набули цілком легітимних та інституалізованих форм. Однією з найпоширеніших форм політичної участі в Україні є участь у діяльності політичних партій. Соціологічний аналіз членства громадян у політичних партіях показує, що в останні роки спостерігається зростання членів політичних партій - від 0,6% в 2005 р. до 2,1% в 2006 р.² Однак попри незначне членство у політичних партіях (близько 3%) громадян України, партії зайняли важливу нішу у політичному процесі. Більше

² Українське суспільство 1992-2006. Соціологічний моніторинг / За ред. В.Ворони, М.Шульги.- К.: Інститут соціології НАН України, 2006.- С.434.

за те, після запровадження пропорційної виборчої системи у 2005 р. політичні партії стали єдиними суб'єктами виборчого процесу.

Зауважимо, що діяльність політичних партій в Україні регулюється Конституцією України та Законом „Про політичні партії”. Так, Конституція представляє громадянам України право на волю об'єднання в політичні партії, які сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства в політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією й законами України³. Ніхто не може бути примушений до вступу в політичну партію або обмежений у праві добровільного виходу з політичної партії. Належність чи неналежність до політичної партії не може бути підставою для обмеження прав і волі або для надання державою будь-яких пільг і переваг⁴.

На підставі вище вказаних законодавчих актів України, на грудень 2006 р. було зареєстровано 135 політичних партій⁵, які діяли згідно статутів та програм. В статутах політичних партій закріплені організаційні принципи побудови, організаційна структура, принципи та норми внутріпартійної демократії. У них визначаються порядок вступу до політичної партії та припинення членства у них; порядок створення структурних підрозділів партії та їхні повноваження; порядок скликання і проведення партійних зборів, конференцій та з'їздів; формування керівних та виконавчих органів партії; механізми забезпечення участі політичної партії у виборчих кампаніях та керівництва депутатами-партійцями, обраними до Верховної Ради України і місцевих органів самоврядування; порядок вступу політичної партії до політичних блоків та міжнародних організацій; джерела матеріально-технічних і фінансових надходжень та порядок здійснення витрат політичною партією тощо. У статутах також визначаються правовий статус партії та порядок припинення її діяльності.

Аналіз статутів політичних партій свідчать про домінування у структурній побудові наступної низки елементів:

- первинні осередки (організації) партії;
- районні, районні в містах, міські осередки партії;

³ Конституція України //www.president.gov.ua. 8.12.2004.- Ст.36

⁴ Закон України “ Про політичні партії” від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради.-2001.-№23

⁵ www/forenet.info/list/politik.php)

- обласні, Кримськареспубліканська, Київська та Севастопольська міські організації партії (регіональні);

- керівні та центральні органи партії.

Всі структурні утворення, передбачені статутом партії, використовують назву політичної партії з доповненнями, які визначають їх місце в організаційній структурі політичної партії, а також символіку та атрибутику партії. У статутах політичних партій визначені функції кожного органу структури: організаційна; ідеологічна; забезпечення.

Однією з найважливіших функцій політичної партії є політично-ідеологічна. Політична діяльність є головним видом діяльності партії та її лідерів. Своїми діями, різними формами та методами вони впливають на суспільство та особистість, норми життя, людські відносини, демократичні та правові засади побудови держави. Таку діяльність політичні партії здійснюють постійно, але особливої актуальності та активності вона набуває в період ускладнення суспільних процесів, загострення проблем державного будівництва, виборчих кампаній, у яких вирішується питання формування державних та самоврядних органів влади. Основні складові політично-ідеологічної функції які здійснюють центральні виконавчі органи партії через своїх членів можна визначити так:

- вивчення та аналіз суспільно-політичної ситуації, що склалась в окремих регіонах і держави в цілому та визначення чинників, що впливають на перебіг процесів в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життєдіяльності населення країни;

- розробка на основі аналізу суспільно-політичної ситуації політичних заяв та резолюцій партії, проектів законів і програм розвитку держави та різних сфер життєдіяльності суспільства;

- підготовка концепції розвитку політичної партії на певний період та внесення змін і доповнень до діючої програми партії;

- формування складових іміджу політичної партії та її лідерів, розробка політичної технології щодо втілення іміджу партії в суспільну свідомість;

- керівництво партійними засобами масової інформації;

- розробка основ стратегії, проекту передвиборної програми політичної партії та технологій проведення виборчої кампанії;

- організація проведення прес-конференцій та зустрічей голови політичної партії з представниками органів державної влади і місцевого самоврядування, лідерами політичних партій, громадських організацій, релігійних конфесій та громадської думки, широкими

верствами населення;

- розробка агітаційно-пропагандистської та рекламної продукції партії;
- навчання партійних активістів форм та методів ідеологічної, агітаційно-пропагандистської роботи;
- розробка PR-кампаній, акцій, заходів та політичних технологій впливу на масову свідомість з метою формування громадської думки в інтересах політичної партії;
- моніторинг політичної діяльності своєї та інших політичних партій і громадських організацій;
- підтримка постійних зв'язків із центральними та регіональними засобами масової інформації;
- розробка концепції молодіжної політики та жіночого руху партії;
- вивчення та поширення досвіду політичної роботи організацій партії;
- перевірка ефективності політичної роботи організацій партії тощо.

Статути кожної політичної партії в обов'язковому порядку визначають та закріплюють організаційні принципи побудови, основні принципи партійної діяльності та норми внутріпартійної демократії.

Принципи організаційної побудови – це основні правила, за якими створюються первинні осередки, районні, районні в місті, міські, обласні організації, керівні та центральні органи партії. Вони забезпечують дієвість та надійність організаційної структури політичної партії. Найпоширенішими організаційними принципами партійної побудови є: територіальний, адміністративно-територіальний, територіально-виробничий та інші, що не заборонені чинним законодавством.

Принципи партійної діяльності – це основні правила, що визначають стиль і методи партійної роботи та партійного керівництва, які мають вирішальне значення для здійснення партією своєї стратегічної мети. Серед них найважливіше значення мають:

- колегіальність у роботі партійних осередків, організацій та керівних органів партії;
- рівність прав усіх членів партії, поєднання інтересів партії та кожного її члена;
- добровільність вступу до лав партії та забезпечення фіксованого членства в партії;

- гласність, демократичність, конституційність та законність ухвалених рішень і дій партії;
- персональна відповідальність кожного члена партії за виконання своїх обов'язків, ухвалених рішень партії та партійних доручень;
- плюралізм думок, неприпустимість переслідування за переконання та забезпечення прав меншості;
- обов'язковість виконання рішень вищестоящих організацій для нижчестоящих із забезпеченням права останніх брати участь у розробці та обговоренні цих рішень.

Норми внутріпартійної демократії – це загальновизнаний порядок, стан, спосіб життя і поведінки партії в цілому, кожної її організації, керівних органів, всіх членів партії, що проводять роботу серед населення, спрямовану на збільшення партійного впливу на масову свідомість та формування громадської думки в суспільстві на користь партії.

До партійних норм належать основні положення, що конкретно визначають статутні умови прийому до лав партії нових членів, а також обов'язки, права партійних організацій та членів партії. Норми виражаються й у тих положеннях, що конкретизують принципи організаційної побудови і діяльності політичної партії. Насамперед це: виборність, періодична змінюваність і звітність партійних організацій та їхніх керівників перед вищими керівними органами партії, що їх обрали; свобода обговорення кожним членом партії проблем, якими живуть партія і суспільство, і право критики – як окремих членів партії так і обраних керівних органів; партійна дисципліна; єдність партійних лав; право меншості фіксувати свою точку зору в партійних документах та обстоювати її партійними методами тощо.

Особливу увагу політичні партії надають неухильному дотриманню норм, пов'язаних із членством у партії. У статутах партій на основі чинного законодавства України чітко визначено, хто може бути членом партії, якими мають бути його обов'язки та права. Практика партійної діяльності виробила процедурні норми прийому в партію, морально-етичні аспекти поведінки членів партії в тій чи іншій ситуації. Дуже важливо, що партійними нормами передбачено діяльність осередків та організацій партії в окремих випадках. Зокрема: у разі порушень членом партії статутних обов'язків та чинного законодавства; у разі призначення члена партії на посаду, що є несумісною з членством у партії; у разі бажання партійця вийти з лав партії. Суворе дотримання статутних норм

членства в партії забезпечує дієздатність партійних організацій і партії в цілому, робить їх монолітним, свідомим, всеукраїнським громадським об'єднанням.

Практика партійної роботи в Україні показує, що окремі норми внутріпартійної демократії, так само як і організаційні форми і методи роботи, можуть наповнюватися новим, багатшим змістом. Але при всьому цьому кожна політична партія оберігає свої основні організаційні принципи і норми партійного життя та принципи керівництва. Велике значення в такому процесі мають рішення з'їздів партії⁶. Практично кожна політична партія на своїх з'їздах ставить завдання із побирання суб'єктивізму і волюнтаризму у керівництві партійної діяльності, затверджує курс на неухильне дотримання і розвиток визначених статутами принципів у партійному будівництві, забезпечення гарантій здійснення внутріпартійної демократії, сприяння поліпшенню добору, розміщення і виховання кадрів, створенню належних умов для смілого розгортання критики і самокритики, підвищення активності і творчої ініціативи членів партії.

Головними напрямками, що визначають подальший розвиток норм внутрішньопартійної демократії та принципів партійної діяльності є такі:

1. Поліпшення персонального складу партії. Кожна партія має забезпечити всеукраїнський статус своєї політичної організації та її вплив на всі прошарки населення. Ось чому постає стратегічне завдання: з одного боку, створити осередки та організації на більшості території держави: з другого – залучити до лав політичної партії представників різних верств населення як за фахом, так і за віком. Авторитет партійних організацій і партії в цілому здебільшого залежить від моральних та ділових якостей членів партії, їхнього вміння своєчасно відгукуватися на проблеми, що турбують населення.

2. Суворе і послідовне дотримання внутрішньопартійної демократії.

3. Подальше зміцнення колективності керівництва в центральних

⁶ Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / За ред. Ф.М.Рудича: Навч. посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Парламентське видавництво, 2002. - 327с.; Політичні партії в демократичному суспільстві. - К.:1997. - 128с.; Політичні партії в Україні: Інформ.-довідк. видання. / Редкол. М.М.Рябець (голова) та ін. - К.: Центральна виборча комісія. - 2001. - 320с.

органах і місцевих організаціях партії.

4. Поліпшення системи прямих та зворотних зв'язків між структурними ланками партії.

5. Розширення відносної автономності, підвищення ролі й ініціативи місцевих партійних організацій у вирішенні проблем, що турбують населення регіону.

6. Зміцнення дисципліни і єдності партійних лав. Досвід партійної роботи показав, що саме висока внутрішня організація, дисципліна та єдність партійних лав забезпечують підвищення впливу партії на громадян та її перемогу на виборах народних депутатів України і місцевих виборах та у формуванні органів державної влади і місцевого самоврядування.

Кожна партія ставить собі за мету поширення свого впливу на суспільну свідомість мас та формування громадської думки. Досягнення поставлених цілей забезпечується організаторською, ідеологічною та масово-політичною діяльністю, зростанням кількості та якості членів партії. Нове поповнення осередки та партійні організації шукають серед різних верств населення шляхом розширення кола своїх симпатиків та однодумців⁷. Для цього використовуються:

- пропаганда ідеологічних засад політичної партії;
- роз'яснення статутних положень та норм внутріпартійної демократії;
- презентація символіки та атрибутики політичної партії;
- агітаційно-пропагандистська робота з роз'яснення програмних ідей та перевиборної програми політичної партії;
- залучання прихильників партії до участі в акціях та заходах, що проводяться відповідно до плану і під керівництвом осередку партії; керівництво молодіжними організаціями партії;
- співпраця з громадськими організаціями та громадськістю в цілому;
- індивідуальна робота тощо.

Політичні партії України в сучасних умовах виробили свої методи добору нових членів, проте основним методом залишається індивідуальний добір нового поповнення. Передусім це пов'язано з вимогами Закону України "Про політичні партії України" щодо фіксованого членства в політичній партії та з досвідом роботи самих партій.

⁷ Політичні партії в демократичному суспільстві. К.: 1997.-128с.

Прийоми й методи рекрутування громадян до партійних лав називають технологіями залучення нових членів. Найпоширенішими серед них вважають:

- Рекрутування нових членів з найближчого кола. Цей метод переважно базується на тому, що члени партії залучають до лав своєї організації вже добре знайомих їм людей - родичів, друзів, сусідів чи просто знайомих. В основу такої технології покладено добрі стосунки між агітатором і потенційним членом партії. Партійний агітатор має бути достатньо авторитетною людиною, а також уміти просто й зрозуміло пояснити програмні цілі партії та головні причини вступу до партійних лав конкретної особи.

- Залучення нових членів шляхом “від дверей до дверей”, запрошення до вступу в партію за допомогою аркуша. Така технологія є доволі популярною в країнах з усталеною демократією. Персональний візит може бути ефективним, якщо партійці, що здійснюють цю роботу, мають відповідну підготовку. Навчання агітаторів має включати рольову гру щодо типових ситуацій. Базою такої підготовки може бути добрі знання психологічних особливостей спілкування та партійної програми.

- Запрошення до вступу в партію за допомогою листа. До кожного потенціального члена партії можна звернутися за допомогою листа. Прохання вступити до партійних лав має бути персональне, з ім'ям та по батькові даної особи, підписане лідером партії та головою партійної організації. Крім цього, у листі мають міститися обґрунтовані пропозиції щодо вступу до лав партії.

- Рекрутування нових членів під час проведення партійних заходів. Організуючи партійні заходи, слід враховувати, що на такі акції дуже часто приходять люди, які симпатизують ідеології партії та її програмним цілям, тому на таких заходах вручають пропагандистку літературу, загальні звернення та індивідуальні пропозиції партійного активу щодо вступу до лав партії.

Проте основним методом залишається індивідуальний добір нового поповнення. Закон України “Про політичні партії” вимагає, щодо громадян України, які виявили бажання стати членом політичної партії, власноручно написати заяву до статутного органу партії⁸. Це є основою фіксованого членства в партії. Інші умови фіксації членства в партії закріплюється в статуті та інструкціях, ухвалених керівними

⁸ Закон України “Про політичні партії” від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради.-2001.-№23

органами партії.

Роз'яснити бажаним серед нових членів осередку партії вимоги Закону України "Про політичні партії в Україні" щодо того, хто має право стати членом партії, та нагадати, що одночасно можна бути членом тільки однієї політичної партії. Організатори прийому нових членів повинні пам'ятати щодо категорій осіб, які не можуть бути членами партій: військовослужбовці, співробітники служби безпеки, працівники служби внутрішніх справ та прокуратури, судді, особи, які не мають громадянства України або не досягли віку, що дає право голосу на виборах. На час перебування на зазначених посадах або службі члени політичних партій призупиняють членство в партії.

Статути політичних партій закріпили право прийому нових членів партії за вищим органом первинного осередку(організації) партії - зборами. Питання про прийом у члени партії в обов'язковому порядку включається до порядку денного зборів або засідання керівного органу районної (міської) організації. Після затвердження порядку денного та регламенту роботи партійних зборів першим розглядається, як правило, саме питання прийому. Процедура прийому в партію здійснюється голосуванням, за прийом нового члена партії має проголосувати дві третини учасників партії або керівного органу організації партії зборів первинного осередку, до якої структурно входить первинний осередок.

Вступаючи до політичної партії, громадянин бере на себе певні обов'язки й відповідальність. У різних партіях вони мають деякі відмінності, проте мають і багато спільного. Найпоширенішими правами, які регламентують політичну діяльність її членів, згідно з статутами політичних партій, є такі:

- брати участь в будь-якому виді статутної діяльності партії, у тому числі політичному;
- бути висунутим кандидатом від партії на виборах Президента, народних депутатів України та депутатів органів місцевого самоврядування;
- отримати захист від партії в разі тиску, необґрунтованих звинувачень та переслідувань з боку державних чи громадських організацій за участь в діяльності партії, за політичні переконання та погляди.

З метою забезпечення політичної активності, дієвості партії вводять до своїх статутів певні правила поведінки та обов'язки членів партії. Серед них:

- необхідність дотримання принципів партійної діяльності та

норм внутріпартійної демократії;

- обов'язковість виконання рішень керівних органів партії-від первинних осередків до центральних органів партії;

- сприяння поширенню ідей партії серед населення задля здобуття перемоги на виборах усіх рівнів партійців та осіб, яких підтримала партія;

- участь у розробці політики партії, її пропаганди й втілення в життя;

- турбота про чистоту та поповнення партійних лав, поширення партійного впливу на громадськість тощо.

Таким чином, надання статутами політичних партій певних прав своїм членам та покладення на них відповідних обов'язків дисциплінує партійні лави, розкриває перед її членами широкі можливості проведення програмних установ у громадське життя населення.

Кожна політична партія через своїх членів для забезпечення свого впливу на масову свідомість та формування громадської думки на свою підтримку проводити не тільки внутрішньопартійні, а й різноманітні громадсько-політичні заходи. До основних форм таких заходів можна віднести: вибори, розподіл повноважень та посад між представниками політичних партій у законодавчих, виконавчих та представницьких органах влади; політичні акції, спрямовані на підтримку чи не підтримку дій державних гілок влади; публікації маніфестів, концепцій, декларацій, заяв щодо оцінки стану політичної системи, громадянського суспільства, держави та її форм правління, розвитку економічних, соціальних, духовних, політичних та інших складових політичної сфери суспільства; зустрічі з лідерами політичної партії; ознайомлення з друкованими та електронними засобами інформації політичної партії; акції антивоєнного, екологічного та інших спрямувань тощо.

Практика партійної роботи показує, що під час підготовки та проведення своїх заходів політичні партії використовують різноманітні форми, методи та політичні технології, що забезпечують високий рівень впливу на населення як окремого регіону, так і всієї країни.. При цьому слід враховувати певні особливості:

- актуальність проблеми, яку порушують, проводячи захід. Щоб народ відгукнувся на цю проблему, вона має хвилювати як окремих осіб, так і широкі верстви населення;

- цілеспрямованість заходу. Кожна дія має впливати як на особистість, так і на певні прошарки або вікові групи населення.

- комплексність задіяних форм, методів, політичних технологій. Одна форма чи форма технологія, навіть найуніверсальніша, за результатами впливу не може порівнятися з комплексним їх використанням;

- ефективність заходу залежить від рівня підготовки до його проведення. Тут діє правило: хочеш досягти успіху-ретельно готуйся. У зв'язку з чим, політичні партії зобов'язали своїх членів планово, постійно з контролем за діями організаторів та кошторисом витрат оцінювати кожний проведений захід. Одна акція чи один захід ніколи не забезпечать успіху наймасовішій партії.

Системність має забезпечити послідовність та нарощування дій партійного впливу на громадськість і соціально-політичні процеси, що відбуваються в країні. Залучення до участі в проведенні партійного заходу інших політичних партій, громадських організацій, релігійних конфесій, державних і недержавних установ, підприємств та організацій забезпечує поширення партійного впливу на формування громадської думки та підтримку дій партії широкими верствами населення.

Отже, врахування особливостей проведення партійних громадсько-політичних заходів своїми однопартійцями дає можливість політичній партії поширити свій вплив на масову свідомість громадян, формування кола прихильників ідей партії, поповнення лав партії новими членами та створення нових первинних осередків.

Активне психологічне залучення має різне значення для кожної з політичних культур. У цьому сенсі Україна суттєво відрізняється не лише від "розвинених демократій", а й від колишніх колег по соціалістичному табору. У західних демократіях членство в партіях сприймається індивідом без обов'язкового залучення в справи партії. Тобто психологічно за своїми інтересами індивід-член партії мало чим відрізняється від більш пасивної частини населення. Його зацікавленість політикою й знання про неї, та соціальний статус ненабагато вищий, ніж в інших груп населення. Така ситуація пояснюється тим, що в партій розвинених демократій є сталий електорат, у них немає необхідності працювати над створенням власного іміджу в передвиборчий період, оскільки він підтримується політикою уряду, який як, правило, сформований партією, яка перемогла на виборах. Відтак у залученні своїх активістів партії потребують переважно під час виборчих кампаній, коли відбувається партійна мобілізація для підтримки партійного кандидата на виборах.

Загалом же організаційна структура більшості політичних партій України залишається такою ж нерозвиненою, як і власне інститут членства. Тому у сенсі вдосконалення інституту членства у політичній партії як форми політичної участі в Україні перехід до пропорційної виборчої системи та парламентською принципу формування уряду слід розглядати своєрідним стимулюючим фактором. Інша справа, як швидко партії стануть повноцінними політичними акторами – покаже час.